

Posudek oponenta

Název práce: Didaktická hra ve výuce na primární škole

Autorka: Jitka Nováčková

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Helena Hejlová

Oponent: Mgr. Radek Marušík

Diplomová práce Jitky Nováčkové se zabývá místem didaktické hry ve výuce na primární škole. V teoretické části se diplomantka na základě zevrubného studia odborné literatury zabývá pojetím hry z historického hlediska, hodnotí význam hry v životě dítěte. Poznatky z odborné literatury i vlastní zkušenosti se promítají do kapitol věnovaných klasifikaci didaktických her, pravidel jejich používání. Zvláštní místo v práci zauímají kapitoly zaměřené na problematiku her kooperativních a kompetitivních. Diplomantka v teoretické části prokazuje schopnost kritické práce s odbornou literaturou. Tato část práce není pouhou kompilací – autorka uvádí zjištěné poznatky do souvislostí, doplňuje je vlastními komentáři i svou vlastní zkušeností. Tato skutečnost je výrazným pozitivem teoretické části, diplomantka prokazuje samostatnost při hodnocení teoretických otázek, je schopna problém analyzovat, hodnotit, vyvozovat vlastní závěry opřené o studium a znalost problematiky.

Otázkou pro mě zůstává vymezení pojmu didaktická hra: na s. 20 autorka píše, že „to je to taková hra, jejímž cílem je poskytnout žákům určité vědomosti.“ Toto tvrzení je zavádějícím zúžením definice J. Maňáka, kterou diplomantka uvádí dále: „Hra, ke které žáky záměrně podnítl pedagog a která směřuje k dosažení určitých didaktických cílů.“ Didaktickým cílem ovšem nejsou pouze vědomosti, jak ve vlastní definici uvádí autorka. Zdálo by se, že je tento rozpor pouhým „slovičkařením“, ovšem příklady uváděných her v praktické části ukazují, jak je tento zúžený model vžitý – většina z her užitých učiteli při výuce směřovala pouze k procvičení vědomostí, didaktické cíle povahy afektivní byly zcela druhotné a i samy učitelky ve svých odpovědích velmi často uváděly jako důvod využití didaktických her zopakování a procvičení učiva (dalším významným důvodem byla zábava a relaxace). Je na škodu této práce, že autorka takto zúžené vnímání didaktické hry ve vyučovacím procesu sama důsledněji nevyhodnotila.

Velmi polemické jsou však pro mě kapitoly zabývající se místem her kooperativních a kompetitivních. Na s. 35 se diplomantka hlásí k názoru K. Patersonové, když píše: „Dále doplňuje (K. Patersonová), a já s tímto názorem souhlasím, že v životě není všechno ‚fér‘, proto učit žáky očekávání, že se bude se všemi zacházet stejně, by mohlo mít v jejich budoucím životě negativní účinek, se kterým by se žáci nemuseli vyrovnat.“ Já sám s tímto postojem výrazně nesouhlasím. Škola není přípravou na budoucí život, ale je už sama životem. Životem, v němž máme jako pedagogové jistou možnost a odpovědnost za to, že dětem předáváme životní modely pozitivní a perspektivní, které nejenže budou dále od života očekávat, ale také je vytvářet v etapě svého dospělého věku. Dětem toto ukazujeme tím, co jako pedagogové činíme, akceptujeme a podporujeme. Navozovat soutěživé hry s tím, že v životě není všechno „fér“ a já na to musím děti připravit tak, že si to zažívají už teď, jako by ve hře, která je pouhou přípravou na něco pozdějšího, je podle mého názoru zavádějící. Nezapomínáme v tomto případě na Komenského odkaz školy jako dílny lidskosti?

Otázka, zda kompetitivní hry ano či ne, je však otázkou špatně položenou. Mnohem zásadnější jsou pro mě pojmy jako metody podporující kooperující jednání, kooperativní klima, kooperativní vyučovací styl - metody podporující kompetitivní jednání, kompetitivní

vyučovací styl, kompetitivní klima. *Při obhajobě by proto bylo dobré, kdyby se diplomantka k těmto pojmům vyjádřila a uvedla je do souvislosti s pojmy kooperativní hra a hra kompetitivní.*

Další otázkou vyplývající z části teoretické je autorčino zpochybnění názoru S. Fountain (s.38) Ta uvádí, že soutěžit se dá i s určitým vnějším problémem, časem, se svými minulými úspěchy či neúspěchy. Co vede diplomantku k pochybnostem o tom, zda je to soutěž, zda má tento druh soutěže pro dítě z hlediska vývojového nějaký význam a zda ho taková forma soutěže motivuje?

Jistého zjednodušení se autorka dopouští při vymezení pravidel pro použití didaktické hry. Položím v této souvislosti několik otázek s vědomím, že ne na všechny bude při obhajobě dostatek času:

Proč by mělo platit, že didaktická hra nemá trvat více než dvacet minut? Je tento limit platný i pro hry námětové, dramatické, hry, jejichž principem je konstruování, kreativita, řešení problému apod?

Proč má být pedagog pouze iniciátorem hry a dále do ní nevstupovat. Platí tak pro didaktickou hru pravidlo, že pedagog nemá být uvnitř hry (např. jako spoluhráč, rádce, facilitátor, překážka, ten, kdo provokuje, nabízí možnosti...)?

Platí pravidlo, že si dítě o realizaci hry rozhoduje samostatně a svobodně, i u didaktické hry? Nakolik potom bylo toto pravidlo dodrženo u činnostech, jež diplomantka popisuje v části praktické a sama je nazývá didaktickými hrami?

V části praktické nás diplomantka seznamuje s výsledky výzkumu, zaměřeného na využívání didaktických her na 1. stupni ZŠ. Diplomantka s vědomím cíle své práce vyhodnotila několik vyučovacích hodin, kde byla pozorovatelem. Jako metody výzkumu využila pozorování, dotazník a řízený rozhovor s dětmi i vyučujícími. Výsledky svého pozorování se pokusila vyhodnotit a interpretovat v samostatné kapitole. Zvolené metody odpovídají cíli práce, pouze v případě dotazníku pro děti (vybarvování obrázků) nevím, zda se zjištěné poznatky vztahují k hodině jako celku (ale v některých hodinách bylo využito více her) nebo k jednotlivým hrám. Pokud k hodině jako celku, ptám se, jakou vypovídající hodnotu má tento dotazník pro posouzení jednotlivé hry.

Pro obhajobu by bylo dobré, kdyby se autorka vyjádřila k některé z těchto otázek:

Jak hodnotí skutečnost, že nabídka herních činností je ve sledovaných hodinách tak chudá (často se objevují hry „kartičkové“, početní král, vytváření řad, a to i v odpovědích, které mají zrcadlit skutečnosti mimo pozorování)?

V teoretické části diplomantka sama pojmenovává dva krajní případy při herních činnostech – první je ten, kdy při hře ono didaktické, výukové, převáží výrazně nad herním. Druhý je opačný – herní prvky zcela potlačí didaktický potenciál hry. Kde na této škále se pohybovaly popisované didaktické hry?

Nakolik výukový styl hodin odpovídal inovativním procesům, jak je popisuje autorka na str. 8?

Přestože práce nabízí řadu otázek a je pro mě na několika místech diskutabilní, je z práce patrné, že autorka se problematikou her zabývá velmi svědomitě a práce jí umožnila nahlédnout do problematiky, která je nesmírně rozsáhlá. I to je důvodem, proč lze v rámci diplomové práce jen velmi obtížně téma didaktické hry a hry ve škole vůbec v celé šíři i hloubce problému obsáhnout.

Práce splňuje požadavky kladené na diplomovou práci a doporučuji ji k obhajobě.

Navržená klasifikace: velmi dobře

Radek Marušák